

OCJENA ZADOVOLJSTVA POSLOM KAO POKAZATELJA POLOŽAJA ZAPOSLENIH U PREDUZEĆIMA U BRČKO DISTRIKTU BOSNE I HERCEGOVINE

JOB SATISFACTION ASSESSMENT AS AN INDICATOR OF THE POSITION OF EMPLOYEES IN COMPANIES IN THE BRCKO DISTRICT OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Stevan R. Stević^{a,1}, Vasilijana Mirković^{a,2}, Dejan Tešić^{a,3}

^aUniverzitet u Istočnom Sarajevu, Ekonomski fakultet Brčko

PODACI O ČLANKU

Primljen 31.08.2017.
Dostavljen na recenziju 28.12.2017.
Prihvaćen 28.01.2018.
Dostupan online od 11.05.2018.

Ključne riječi:

zadovoljstvo poslom
modaliteti ocjene zadovoljstva
statistička analiza ocjene
zadovoljstva
socio-demografska obilježja
zaposlenih

ARTICLE INFO

Received 08/31/2017
Sent to revision 12/28/2017
Accepted 01/28/2018
Available online 05/11/2018

Keywords:

job satisfaction
satisfaction assessment methods
statistical analysis of the satisfaction
assessment
sociodemographic characteristics of
employees

APSTRAKT

S obzirom na to da je zadovoljstvo poslom veoma važan faktor položaja zaposlenih, u radu je analizirana ocjena zadovoljstva poslom u malim i srednjim preduzećima u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine. Analiza je provedena na bazi rezultata Naučno-stručnog istraživanja „Položaj zaposlenih u malim i srednjim preduzećima u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine“, koje je 2017. godine realizovano na Ekonomskom fakultetu Brčko.

Zadovoljstvo poslom najprije je posmatrano kao kategorijalno obilježje, sa ocjenom zadovoljstva kroz pet modaliteta, od izuzetno zadovoljnog do izuzetno nezadovoljnog, a nakon toga ocjena zadovoljstva poslom iskazana je numeričkim ocjenama od jedan do pet. Pored opšte ocjene zadovoljstva zaposlenih u malim i srednjim preduzećima, razmatrano je i zadovoljstvo poslom prema najvažnijim socio-demografskim obilježjima zaposlenih.

U radu je provedena statistička analiza povezanosti modaliteta posmatranih obilježja, kao i analiza sličnosti i razlika aritmetičkih sredina uzoraka primjenom t-testa i Analize varijanse. Prilikom analize rezultata ocjene obilježja „zadovoljstvo poslom“ korišćen je Hi-kvadrat test zasnovan na Analizi tabela kontingencije, a kod obilježja „ocjena zadovoljstva“ korišćen je t-test za poređenje aritmetičkih sredina nezavisnih uzoraka, kao i Analiza varijanse.

Bez obzira na određene razlike u ocjeni zadovoljstva zaposlenih u malim i srednjim preduzećima, rezultati upućuju na zaključak da je većina zaposlenih u najvećoj mjeri zadovoljna poslom koji obavljaju. Slično se može reći i za ocjenu zadovoljstva poslom u odnosu na određena socio-demografska obilježja zaposlenih, osim određenih razlika u ocjeni zadovoljstva zavisno od položaja zaposlenih u preduzeću.

ABSTRACT

Considering that the job satisfaction is a very important factor for the position of employees, the paper analyzes the job satisfaction in small and medium enterprises in the Brcko District of Bosnia and Herzegovina. The analysis was conducted on basis of the results of Scientific-professional research "The position of employees in small and medium enterprises in the Brcko District of Bosnia and Herzegovina", which was done in 2017 at the Faculty of Economics in Brcko.

Job satisfaction was first observed as a categorical characteristic, with satisfaction assessment by means of five features, from very satisfied to very dissatisfied, and after that, the satisfaction assessment was presented in numerical values from one to five. Besides the general satisfaction assessment for employees in small and medium enterprises, the job satisfaction was considered also according to the most important sociodemographic characteristics of employees.

In the paper, we have conducted the statistical analysis of the characteristics of the observed features, as well as the similarity analysis and difference of arithmetic means of the samples with the application of the t-test and variance analysis. In the analysis of the results for feature assessment "job satisfaction" we have used the chi-square test based on contingency table analysis, and for the feature "satisfaction assessment" we have used the t-test for comparison of the arithmetic means of independent samples, as well as the variance analysis.

Regardless of the certain differences in assessment of the employee's satisfaction in small and medium enterprises, the results point to the conclusion that the majority of employees are very satisfied with their jobs. Similar can be said for the job satisfaction assessment in relation to the certain sociodemographic characteristics of employees, with exception of certain differences depending on the satisfaction assessment which depends on the position of employees in the company.

¹ stevan.stevic.efb@gmail.com

² vasilijana.mirkovic.efb@gmail.com

³ dejan.tesic.efb@gmail.com

Uvodne napomene

Položaj zaposlenih u preduzeću zavisi od više faktora, bilo da su oni administrativne, zakonske, socio-ekonomске, ili neke druge prirode. Zbog toga postoje i različiti indikatori za ocjenu položaja zaposlenih u preduzeću. Položaj zaposlenih je, između ostalog, rezultat njihove motivacije za rad u preduzeću, a u velikoj mjeri zavisi i od zadovoljstva poslom koji obavljaju.

Zadovoljstvo poslom predstavlja lični stav zaposlenih prema poslu koji obavljaju u preduzeću. Taj stav je njihova emocionalna reakcija, koja može da se nađe u rasponu od izuzetno pozitivnog do izuzetno negativnog. Zadovoljstvo poslom, kao lični stav zaposlenog, uključuje određene pretpostavke i vjerovanja o poslu, osjećanja prema poslu, kao i ličnu ocjenu posla koji zaposleni obavlja. Od zadovoljstva zaposlenih poslom koji obavljaju u velikoj mjeri zavisi i njihov odnos prema radu, kvalitet i produktivnost rada, a samim tim i ukupni rezultati poslovanja preduzeća.

Osnovu za ovaj rad predstavljaju rezultati Naučno-stručnog istraživanja „Položaj zaposlenih u malim i srednjim preduzećima u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine“, koje je krajem 2016. i početkom 2017. godine realizovano na Ekonomskom fakultetu Brčko.

Cilj istraživanja bio je da se obezbijede podaci o položaju zaposlenih u malim i srednjim preduzećima u Brčko distriktu BiH, iskazani opštom ocjenom njihovog zadovoljstva poslom i ocjenom zadovoljstva prema socio-demografskim obilježjima zaposlenih. S obzirom na to da je zadovoljstvo poslom usko povezano sa motivacijom zaposlenih, očekuje se da će rezultati istraživanja omogućiti i predlaganje adekvatnih mjera za unapređenje strategije motivacije zaposlenih i poboljšanja njihovog ukupnog položaja u grupaciji malih i srednjih preduzeća.

Istraživanje je realizovano na uzorku od ukupno 26 preduzeća, od kojih je 19 malih (63%) i 7 srednjih (37%). Iz grupe malih preduzeća anketirano ukupno 203 zaposlenih, dok je iz grupe srednjih preduzeća anketirano ukupno 120 zaposlenih. Cijeli uzorak obuhvatio je 323 zaposlena, što čini oko 7,50% ukupnog broja zaposlenih u malim i srednjim preduzećima u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine.

U istraživanju je korišćen standardizovani upitnik, koji sadrži listu od dvanaest pitanja razvrstanih u sedam cjelina, sa posebnim ciljevima koji su se željeli ostvariti. Pitanja su definisana tako da se na neka od njih odgovaralo zaokruživanjem jednog modaliteta odgovora, dok su neka pitanja zahtijevala rangiranje modaliteta odgovora prema njihovom značaju i davanje odgovarajuće ocjene.

Sređivanje, grupisanje, prikazivanje i obrada podataka izvršeno je primjenom statističkog paketa programa SPSS, a u analizi rezultata korišćeni su metodi deskriptivne statistike, kao i drugi metodi statističke analize podataka baziranih na uzorku. U cilju istraživanja međuzavisnosti zadovoljstva poslom i socio-demografskih obilježja zaposlenih, korišćen je neparametarski Hi-kvadrat test zasnovan na analizi tabela kontingencije, dok su u istraživanju razlika u zadovoljstvu poslom zaposlenih prema polu, kao i ocjeni zadovoljstva poslom zaposlenih u malim i srednjim preduzećima, korišćeni odgovarajući parametarski statistički testovi (t-test i analiza varijanse).

1. Ocjena zadovoljstva poslom zaposlenih u malim i srednjim preduzećima u Brčko Distriktu BiH

Ocjena zadovoljstva poslom zaposlenih u malim i srednjim preduzećima najprije je analizirana kao kategorijalno obilježje, posmatrano kroz pet modaliteta: izuzetno nezadovoljan, nezadovoljan, djelimično zadovoljan, zadovoljan, izuzetno zadovoljan. Pored toga, zadovoljstva poslom prikazano je i numeričkim ocjenama od jedan do pet.

Nakon toga, provedena je statistička analiza kojom su, primjenom odgovarajućih statističkih testova, istražene razlike u ocjeni zadovoljstva poslom zaposlenih u malim i srednjim preduzećima.

U tabeli 1 prikazani su rezultati opšte ocjene zadovoljstva poslom zaposlenih u uzorku.

Tabela 1: Zadovoljstvo poslom

Zadovoljstvo poslom	Broj zaposlenih	Učešće u ukupnom broju anketiranih	Učešće u validnom broju odgovora	Kumulativno učešće
Izuzetno nezadovoljan	8	2,5%	2,5%	2,5%
Nezadovoljan	7	2,2%	2,2%	4,8%
Djelimično zadovoljan	80	24,8%	25,4%	30,2%
Zadovoljan	167	51,7%	53,0%	83,2%

Izuzetno zadovoljan	52	16,1%	16,5%	99,7%
Bez odgovora	1	0,3%	0,3%	100,0%
Ukupno	315	97,5%	100,0%	
Broj nedostajućih podataka	8	2,5%		
Ukupno svi	323	100,0%		

Najviše anketiranih odgovorilo je da su zadovoljni, djelimično zadovoljni ili izuzetno zadovoljni. Njih 15 (ili 4,8%) izjasnili su se da su nezadovoljni ili izuzetno nezadovoljni.

Navedeni rezultati pokazuju da je ukupan ambijent u malim i srednjim preduzećima u Brčko distriktu BiH u najvećoj mjeri dobar i da odgovara interesima zaposlenih. Slična situacija je i kada se posmatra opšta ocjena zadovoljstva poslom zaposlenih prema veličini preduzeća.

Tabela 2 prikazuje podatke o opštoj ocjeni zadovoljstva poslom prema veličini preduzeća.

Tabela 2: Zadovoljstvo poslom prema veličini preduzeća

Zadovoljstvo poslom	Veličina preduzeća		Ukupno
	Malo preduzeće	Srednje preduzeće	
Izuzetno nezadovoljan	5	3	8
Nezadovoljan	5	2	7
Djelimično zadovoljan	39	41	80
Zadovoljan	113	54	167
Izuzetno zadovoljan	41	11	52
Bez odgovora	1	0	1
Ukupno	204	111	315

Napomena: Osam nedostajućih podataka (bez zaokruženog ponuđenog odgovora).

Na osnovu navedenih podataka može se uočiti zadovoljstvo zaposlenih neznatno razlikuje kod malih i kod srednjih preduzeća. Ako se uspostave relativni odnosi, u malim preduzećima veće je učešće izuzetno zadovoljnih nego u srednjim preduzećima. U srednjim preduzećima je neznatno veće učešće djelimično zadovoljnih, dok je u malim preduzećima neznatno veće učešće zadovoljnih radnika. Generalno, može se reći da su zaposleni u malim preduzećima, relativno, manje nezadovoljni poslom, odnosno više zadovoljni poslom.

Pored ocjene zadovoljstva poslom iskazane kao kategorijalno obilježje, posmatrana je i ocjena zadovoljstva zaposlenih mjerena Likertovom skalom od 1 do 5.

U tabeli 3 prikazana je opšta ocjena zadovoljstva poslom, izražena ocjenom od jedan do pet.

Tabela 3: Ocjena zadovoljstva

Ocjena zadovoljstva	Broj zaposlenih	Učešće u ukupnom broju anketiranih	Učešće u validnom broju odgovora	Kumulativno učešće
1	3	0,9%	1,0%	1,0%
2	11	3,4%	3,5%	4,5%
3	76	23,5%	24,4%	28,9%
4	93	28,8%	29,9%	58,8%
5	128	39,6%	41,2%	100,0%
Ukupno	311	96,3%	100,0%	
Bez odgovora	12	3,7%		
Ukupno svi	323	100,0%		

Kada je u pitanju zadovoljstvo poslom iskazano ocjenom od jedan do pet, uočava se da je ispod 5% zaposlenih zadovoljstvo ocijenilo ocjenom manjom od tri, da je oko četvrtine njih dalo ocjenu tri, nešto manje od trećine ocjenu četiri, a najviše zaposlenih je zadovoljstvo iskazalo ocjenom pet (blizu 40% anketiranih).

Na osnovu ocjena opšteg zadovoljstva poslom, može se konstatovati da su zaposleni u najvećoj mjeri zadovoljni poslom koji obavljaju, uslovima u kojima rade i ukupnim ambijentom u preduzeću. Izračunate deskriptivne statističke mjere upućuju na zaključak o visokom stepenu zadovoljstva opštim uslovima rada u malim i srednjim preduzećima u Brčko distriktu BiH.

U tabeli 4 dati su pokazatelji deskriptivne statistike opšte ocjene zadovoljstva poslom.

Tabela 4: Statistički pokazatelji ocjene zadovoljstva

Aritmetička sredina	4,070
Medijana	4,000
Modus	5,000
Standardna devijacija	0,939
Minimum	1,000
Maximum	5,000

Ako se posmatra opšta ocjena zadovoljstva prema veličini preduzeća, može se potvrditi sve ono što je rečeno prilikom analize ocjene zadovoljstva modalitetima od izuzetno nezadovoljnog do izuzetno zadovoljnog. Najveći broj zaposlenih u malim preduzećima opštu ocjenu zadovoljstva iskazao je ocjenom pet, zatim četiri i tri, dok je u srednjim preduzećima skoro podjednak broj zaposlenih zadovoljstvo poslom ocijenio ocjenama tri, četiri i pet.

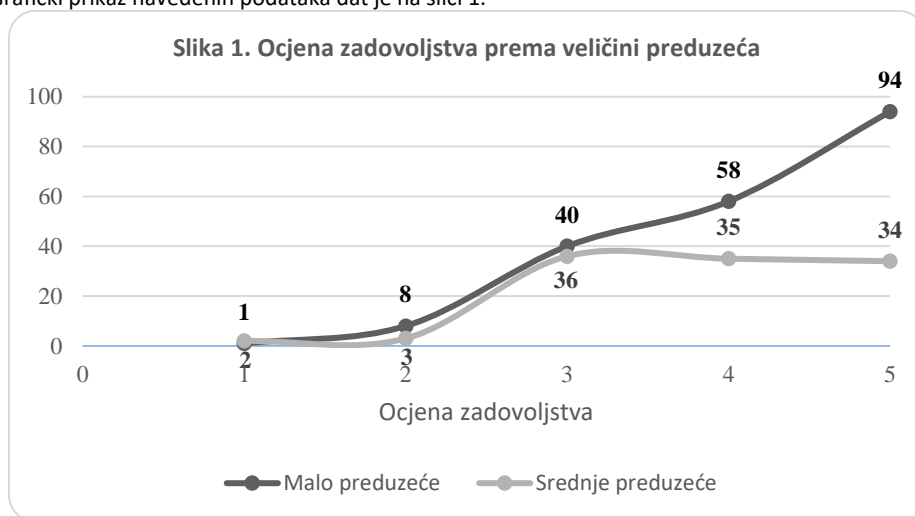
Ocjena zadovoljstva poslom, iskazana ocjenama od jedan do pet, prema veličini preduzeća, prikazana je u tabeli 5.

Tabela 5: Ocjena zadovoljstva prema veličini preduzeća

Ocjena zadovoljstva	Veličina preduzeća		Ukupno
	Malo preduzeće	Srednje preduzeće	
1	1	2	3
2	8	3	11
3	40	36	76
4	58	35	93
5	94	34	128
Ukupno	201	110	311

Napomena: Dvanaest nedostajućih podataka.

Grafički prikaz navedenih podataka dat je na slici 1.

I grafički prikaz upućuje na ranije navedene zaključke o razlikama u opštoj ocjeni zadovoljstva zaposlenih u malim i srednjim preduzećima.

U statističkoj analizi ocjene zadovoljstva, obilježje „stepen zadovoljstva“ posmatrano je kao atributivno (kategorijalno), mjereno na nominalnoj mjernoj skali. Zbog toga je u istraživanju razlika u stepenu zadovoljstva u malim i srednjim preduzećima korišćen statistički neparametarski „Hi kvadrat“ test, zasnovan na analizi tabela kontingencije.

Navedenim testom provjeravano je da li postoji povezanost veličine preduzeća i ocjene zadovoljstva zaposlenih prema navedenim modalitetima.

Primjenom statističkog paketa SPSS primijenjen je test zasnovan na analizi tabele kontingencije i dobijeni su rezultati na osnovu kojih zaključujemo da treba odbaciti nultu hipotezu ($p=0,003$; $p \leq 0,05$). To znači da postoji statistički značajna veza između obilježja „zadovoljstva poslom“ i obilježja „veličina preduzeća“. Drugim riječima, zaposleni u malim preduzećima i zaposleni u srednjim preduzećima nisu isto ocijenili stepen sopstvenog zadovoljstva poslom. Ako bismo posmatrali sva tri tradicionalna pokazatelja povezanosti: koeficijent kontingencije ($p = 0,003$); Kramerov V koeficijent ($p = 0,003$) i Fi koeficijent ($p = 0,003$). Svi oni ukazuju na nisku povezanost navedenih obilježja.

Pored toga, provedena je i statistička analiza razlika u ocjeni zadovoljstva mjerena Likertovom skalom od 1 do 5. Pošto se posmatraju razlike u ocjeni zadovoljstva poslom zaposlenih u malim i srednjim preduzećima, iskazane ocjenom od 1 do 5, u analizi je korišćen statistički parametarski t-test za poređenje aritmetičkih sredina nezavisnih uzoraka

Koristeći t-test razlike aritmetičkih sredina uzoraka, primjenom statističkog paketa SPSS, dobijeni su rezultati na osnovu kojih zaključujemo da je potrebno odbaciti nultu hipotezu, što znači da postoji statistički značajna razlika u prosječnoj ocjeni zadovoljstva u malim i srednjim preduzećima ($p = 0,007$; $p \leq 0,05$). Drugim riječima i kod obilježja „ocjena zadovoljstva“ mjenog Likertovom skalom od 1 do 5, kao i kod prethodnog obilježja, donosi se isti zaključak: zaposleni u malim preduzećima i zaposleni u srednjim preduzećima nisu isto ocijenili stepen sopstvenog zadovoljstva poslom. Zaposleni u malim preduzećima su stepen zadovoljstva ocijenili nešto većim ocjenama.

2. Zadovoljstvo poslom i socio-demografska obilježja zaposlenih

Pored opšte ocjene zadovoljstva zaposlenih u malim i srednjim preduzećima, istraživano je i zadovoljstvo poslom posmatrano prema najvažnijim socio-demografskim obilježjima zaposlenih: prema polu, godinama starosti, godinama radnog staža, kvalifikacionoj strukturi, radnom mjestu i prema položaju zaposlenih u preduzeću. Pored ocjene zadovoljstva poslom i strukture zaposlenih prema određenim modalitetima posmatranih obilježja, izvršena je i statistička analiza povezanosti modaliteta posmatranih obilježja, kao i analiza sličnosti i razlika aritmetičkih sredina uzoraka primjenom t-testa i Analize varijanse (ANOVA).

Kod obilježja „zadovoljstvo poslom“ korišćen je Hi-kvadrat test zasnovan na analizi tabela kontingencije, budući da je obilježje „stepen zadovoljstva“ posmatrano kao atributivno (kategorijalno) i mjereno na nominalnoj mjernoj skali. Tamo gdje je bilo više od 20% očekivanih frekvencija manjih od 5, vršena su spajanja kolona, odnosno redova. (Za velike tabele kontingencije toleriše se do 20% takvih očekivanih frekvencija, ali ne manjih od 1). Kod obilježja „ocjena zadovoljstva“ korišćen je t-test za poređenje aritmetičkih sredina nezavisnih uzoraka, kao i ANOVA.

2.1. Zadovoljstvo poslom i polna struktura zaposlenih

U tabeli 6 dati su rezultati ocjene zadovoljstva poslom prema polu zaposlenih.

Tabela 6: Zadovoljstvo poslom prema polu zaposlenog

Zadovoljstvo poslom	Pol zaposlenog		Ukupno
	Muški	Ženski	
Izuzetno nezadovoljan	4	4	8
Nezadovoljan	3	4	7
Djelimično zadovoljan	45	35	80
Zadovoljan	103	64	167
Izuzetno zadovoljan	27	25	52

Bez odgovora	1	0	1
Ukupno	183	132	315
Napomena: Osam nedostajućih podataka.			

Na osnovu navedenih podataka, može se zaključiti da je u uzorku zaposlenih muškaraca, najviše zadovoljnih, zatim djelimično zadovoljnih i izuzetno zadovoljnih, dok je tek 7 nezadovoljnih radnika. Slično se može reći i kada je u pitanju učešće zaposlenih žena u navedenim modalitetima obilježja.

Statistička analiza povezanosti zadovoljstva poslom i polne struktura zaposlenih izvršena je primjenom Hi-kvadrat testa, zasnovanog na analizi tabele kontingencije.

Na osnovu rezultata Hi-kvadrat testa može se zaključiti da ne treba odbaciti nultu hipotezu, što znači da ne postoji statistički značajna veza između obilježja „zadovoljstva poslom“ i obilježja „pol zaposlenog“ ($p=0,456$, $p \geq 0,05$). Drugim riječima, zaposleni muškog i zaposleni ženskog pola su približno isto ocijenili stepen sopstvenog zadovoljstva poslom.

2.2. Zadovoljstvo poslom i godine starosti zaposlenih

U tabeli 7 navedena je ocjena zadovoljstva poslom prema godinama starosti zaposlenih.

Tabela 7: Zadovoljstvo poslom prema godinama starosti

Zadovoljstvo poslom	Godine starosti				Ukupno
	do 29	30-39	40-49	50 i više godina	
Izuzetno nezadovoljan	1	4	2	1	8
Nezadovoljan	2	1	2	2	7
Djelimično zadovoljan	16	33	24	7	80
Zadovoljan	32	58	41	36	167
Izuzetno zadovoljan	9	28	10	5	52
Bez odgovora	0	0	1	0	1
Ukupno	60	124	80	51	315
Napomena: Osam nedostajućih podataka.					

Kada su u pitanju godine starosti zaposlenih, može se uočiti slično učešće svih starosnih grupa u pogledu ocjene zadovoljstva poslom. U svim starosnim grupama približno isto je učešće onih koji su zadovoljni ili djelimično zadovoljni. Primjećuje se nešto manje učešće onih koji su izuzetno zadovoljni, u starosnim grupama mlađih od 29 godina i starijih od 50 godina.

U svrhu statističke analize povezanosti zadovoljstva poslom i godina starosti zaposlenih na osnovu Hi-kvadrat testa, testirane su odgovarajuće hipoteze, na osnovu čega je zaključeno da ne treba odbaciti nultu hipotezu, što znači da ne postoji statistički značajna veza između obilježja „zadovoljstva poslom“ i obilježja „godine starosti“ ($p = 0,176$; $p \geq 0,05$). To znači da su zaposleni različitih starosnih dobi približno isto ocijenili stepen sopstvenog zadovoljstva poslom.

2.3. Zadovoljstvo poslom i kvalifikaciona struktura zaposlenih

Naredna tabela prikazuje ocjenu zadovoljstva poslom, prema kvalifikacionoj strukturi zaposlenih.

Tabela 8: Zadovoljstvo poslom prema kvalifikacionoj strukturi

Zadovoljstvo poslom	Kvalifikaciona struktura							Ukupno
	VSS	VŠS	SSS	NSS	VK	PK	NK	
Izuzetno nezadovoljan	1	0	6	1	0	0	0	8
Nezadovoljan	0	0	5	0	1	1	0	7
Djelimično zadovoljan	25	4	43	3	1	1	3	80
Zadovoljan	45	13	96	4	1	1	7	167

Izuzetno zadovoljan	21	2	26	1	0	0	1	51
Bez odgovora	0	0	1	0	0	0	0	1
Ukupno	92	19	177	9	3	3	11	314
Napomena: Devet nedostajućih podataka								

Može se uočiti zanimljiva situacija: da su u grupi izuzetno nezadovoljnih i nezadovoljnih najviše zastupljeni zaposleni sa srednjom stručnom spremom, dok je u grupi zadovoljnih najveće učešće nekvalifikovanih radnika i zaposlenih savišom stručnom spemom.

Povezanost zadovoljstva poslom i kvalifikacione strukture zaposlenih istraživana je primjenom Hi-kvadrat testa. Rezultat testa potvrđuje da ne treba odbaciti nultu hipotezu, što znači da ne postoji statistički značajna veza između obilježja „zadovoljstva poslom“ i obilježja „kvalifikaciona struktura“ ($p = 0,287$; $p \geq 0,05$). Dakle, zaposleni različitih kvalifikacionih struktura su približno isto ocijenili stepen sopstvenog zadovoljstva poslom.

2.4. Zadovoljstvo poslom i godine radnog staža

Rezultati ocjene zadovoljstvo poslom i ukupne godine radnog staža prikazani su narednoj tabeli.

Tabela 9: Zadovoljstvo poslom prema godinama ukupnog radnog staža

Zadovoljstvo poslom	Godine radnog staža (ukupno)				Ukupno
	do 9	10-19	20-29	30 i više godina	
Izuzetno nezadovoljan	5	3	0	0	8
Nezadovoljan	2	3	1	1	7
Djelimično zadovoljan	36	34	7	2	79
Zadovoljan	74	59	14	20	167
Izuzetno zadovoljan	23	20	2	7	52
Bez odgovora	0	1	0	0	1
Ukupno	140	120	24	30	314
Napomena: Devet nedostajućih podataka					

Najviše su, procentualno, zadovoljni oni sa preko dvadeset godina staža. Učešće djelimično i izuzetno zadovoljnih radnika najveće je u grupama do devet, odnosno devetnaest godina ukupnog radnog staža.

Bez obzira na sve uočene razlike u strukturi zaposlenih, ne može se reći da godine radnog staža značajno utiču na ocjenu zadovoljstva poslom. Iz toga proizilazi zaključak da su zaposleni različitog radnog staža u preduzeću približno isto ocijenili stepen sopstvenog zadovoljstva poslom.

To potvrđuju i rezultati statističke analize povezanosti godina radnog staža zaposlenih i njihove ocjene zadovoljstva poslom. Na osnovu rezultata primjene Hi-kvadrat testa, zaključak je da se ne odbacuje nulta hipoteza, što znači da ne postoji statistički značajna veza između obilježja „zadovoljstva poslom“ i obilježja „godine ukupnog radnog staža“ ($p = 0,739$; $p \geq 0,05$).

2.5. Zadovoljstvo poslom i vrsta radnog mjesta zaposlenih

U tabeli 10 dati su podaci o ocjeni zadovoljstva poslom prema radnom mjestu zaposlenih.

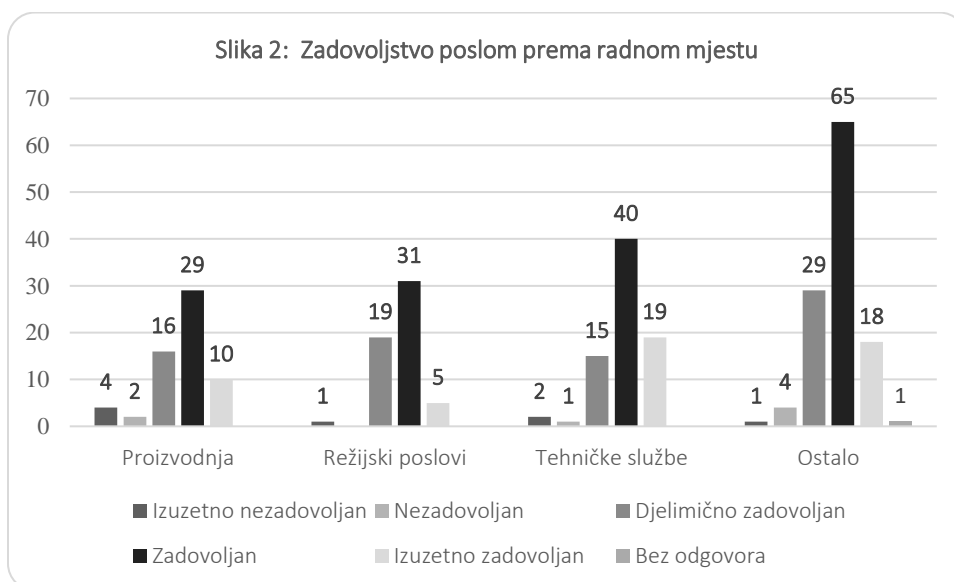
Tabela 10. Zadovoljstvo poslom prema radnom mjestu

Zadovoljstvo poslom	Radno mjesto				Ukupno
	Proizvodnja	Režijski poslovi	Tehničke službe	Ostalo	
Izuzetno nezadovoljan	4	1	2	1	8
Nezadovoljan	2	0	1	4	7
Djelimično zadovoljan	16	19	15	29	79
Zadovoljan	29	31	40	65	165
Izuzetno zadovoljan	10	5	19	18	52
Bez odgovora	0	0	0	1	1
Ukupno	61	56	77	118	312

Napomena: Jedanaest nedostajućih podataka

Iz navedenih podataka može se zaključiti da je približno jednako učešće svih kategorija zaposlenih prema radnom mjestu u ocjeni zadovoljstva poslom.

Na slici 2 prikazan je raspored radnika prema radnom mjestu i njihovoj ocjeni zadovoljstva poslom.

Istražujući statističku povezanost ocjene zadovoljstva zaposlenih i njihovog radnog mjesta u preduzeću, primjenom Hi-kvadrat testa, može se zaključiti da nultu hipotezu o nezavisnosti navedenih obilježja ne treba odbaciti ($p = 0,172$; $p \geq 0,05$). Može se reći da su zaposleni u proizvodnji, režijskim poslovima, u tehničkim službama i ostali radnici, približno isto ocijenili stepen sopstvenog zadovoljstva poslom.

2.6. Zadovoljstvo poslom i položaj zaposlenih u preduzeću

U tabeli 11 prikazana je ocjenu zadovoljstva poslom prema položaju zaposlenih u preduzeću.

Tabela 11: Zadovoljstvo poslom prema položaju u preduzeću

Zadovoljstvo poslom	Položaj u preduzeću			Ukupno
	Rukovodilac	Radnik	Bez odgovora	
Izuzetno nezadovoljan	0	8	0	8
Nezadovoljan	2	4	1	7
Djelimično zadovoljan	8	71	0	79
Zadovoljan	37	129	1	167
Izuzetno zadovoljan	16	31	4	51
Bez odgovora	0	1	0	1
Ukupno	63	244	6	313

Napomena: Deset nedostajućih podataka.

I u ovom slučaju najviše je onih koji su se izjasnili kao zadovoljni. Međutim, mogu se uočiti određene razlike u ocjeni zadovoljstva poslom zaposlenih na različitim rukovodećim pozicijama i zaposlenih radnika, posebno u kategoriji onih koji su djelimično zadovoljni ili izuzetno zadovoljni.

Statistička analiza povezanosti zadovoljstva poslom i položaja zaposlenih u preduzeću, provedena je primjenom Hi-kvadrat testa, zasnovanog na analizi tabele kontingencije. Dobijeni su sljedeći rezultati: ($p = 0,011$; $p \leq 0,05$, odnosno $p \geq 0,01$). Na osnovu toga formulisan je sljedeći zaključak: Pri nivou značajnosti 0,05 odbacujemo nultu hipotezu, što znači da postoji statistički značajna veza između obilježja „zadovoljstva poslom“ i obilježja „položaj u preduzeću“. Međutim, ta veza nije visoko statistički značajna budući da se pri nivou značajnosti od 0,01 nulta hipoteza ne odbacuje.

Dakle, uz rizik greške od 5% možemo zaključiti da su rukovodioci, radnici i ostali različito ocijenili stepen sopstvenog zadovoljstva poslom. Ovaj zaključak se može prihvatiti samo uslovno, budući da smanjenje rizika na 1% rezultira suprotnim tvrđenjem.

I sva tri tradicionalna pokazatelja povezanosti: koeficijent kontingencije ($p=0,011$), Kramerov V koeficijent ($p = 0,011$) i Fi koeficijent ($p = 0,011$) ukazuju na nisku povezanost navedenih obilježja.

Zaključak

Na osnovu provedenog istraživanja može se zaključiti da su zaposleni u malim i srednjim preduzećima u Brčko distriktu BiH na sličan način ocijenili zadovoljstvo poslom. Bez obzira na uočene razlike, zaposleni su u najvećoj mjeri zadovoljni poslom koji obavljaju, uslovima u kojima rade i ukupnim ambijentom u preduzeću. I izračunate deskriptivne statističke mjere upućuju na sličan zaključak o zadovoljstvu zaposlenih opštim uslovima rada u malim i srednjim preduzećima u Brčko distriktu BiH.

Statistička analiza prikupljenih podataka pokazala je da postoji statistički značajna veza između zadovoljstva poslom i veličine preduzeća. Zaposleni u malim preduzećima su manje nezadovoljni poslom, odnosno više su zadovoljni poslom. Takođe, postoji statistički značajna veza između zadovoljstva poslom i položaja zaposlenih u preduzeću, ali ta veza nije visoko statistički značajna.

Rezultati istraživanja ocjene zadovoljstva poslom i ostalih socio-demografskih karakteristika zaposlenih ukazuju na manje ili veće razlike među zaposlenima. Međutim, navedene razlike nisu toliko izražene, što je pokazala i statistička analiza. Zbog toga se može zaključiti da ne postoji statistički značajna veza između zadovoljstva poslom i pola zaposlenih. Zaposleni muškog i zaposleni ženskog pola su približno isto ocijenili stepen sopstvenog zadovoljstva poslom. Isto tako, ne postoji statistički značajna veza između ocjene zadovoljstva poslom i kvalifikacione strukture. Zaposleni radnici različitih kvalifikacionih struktura su na sličan način ocijenili stepen sopstvenog zadovoljstva poslom.

Ne postoji statistički značajna veza ni između zadovoljstva poslom i godina radnog staža zaposlenih u preduzeću. Zaposleni različitog radnog staža u preduzeću su približno isto ocijenili stepen sopstvenog zadovoljstva poslom. Slično se može reći i za vezu između zadovoljstva poslom i radnog mjesta zaposlenih. To znači da ne postoji statistički značajna veza između zadovoljstva poslom i radnog mjesta, što znači da su zaposleni u proizvodnji, na režijskim poslovima, u tehničkim službama i ostali, na sličan način ocijenili stepen sopstvenog zadovoljstva poslom.

Zbog svega navedenog, može se očekivati da ovakva ocjena zadovoljstva poslom govori i o relativno dobrom položaju zaposlenih u malim i srednjim preduzećima u Brčko distriktu BiH. S obzirom na to da je zadovoljstvo poslom i važan faktor motivacije zaposlenih, to svakako treba da utiče i na njihov pozitivan odnos prema radu, kvalitet i produktivnost rada, a samim tim i na ukupne rezultate poslovanja preduzeća.

Literatura

1. Lovrić, M., Komić, J., Stević, S. (2017). *Statistička analiza - osnovi i primjena*, II izdanje, Banja Luka: Narodna i univerzitetska biblioteka RS.
2. Lovric, M. (2011). *International Encyclopedia of Statistical Science*. Berlin Heidelberg: Springer-Verlag.
3. Soldić - Aleksić, J. (2011). *Primenjena analiza podataka*. Beograd: Ekonomski fakultet.
4. Stević, R.S i dr. (2017). *Položaj zaposlenih u malim i srednjim preduzećima u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine*. Brčko: Ekonomski fakultet.
5. Stević, R.S. (2016). Poslovni ambijent u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine – stanje i perspektive. *Zbornik radova* Treće internacionalne konferencije Ekonomskog fakulteta Brčko.